

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק י"ח שיחה א' לפרשת חקת

קובץ אהלי תורה חוברת ז (תש"מ)

יוסף יצחק הלוי לעוויטין

ביאור בחוקה דפרה אדומה

א. איתא בד"ה יחינו תרנ"ט (ע' יג) שנשמות ישראל מושרשין למעלה יותר מתורה, ומסביר איך שתורה היא בחי' חכ' משא"כ נשמות ישראל למעלה מבחי' חכמה, וז"ל: ובאמת נש"י שרשן הם למעלה גם מהתורה, וכמ"ש במד"ר ר"פ בראשית שבעה דברים קדמו לעולם תורה וישראל וכסה"כ וכו' ומחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר וכו', ובתדב"א אי' שני דברים קדמו לעולם תורה וישראל ואיני יודע איזה מהם קדום אומר אני ישראל קדמו וראי' לזה שבתורה נא' צו את בני' דבר אל בני' הרי ישראל קדמו לתו'. ולכן יש בנש"י הכח למס"ג, דענין מס"ג הוא למע' מטו"ד ולמע' מן החכמה, ולכן בתורה לא נאמר ציווי על זה. ונש"י שיש בהם כח המס"ג ה"ז הוראה שהם למע' מהתו', עכ"ל.

ולכאו' צריך להבין, א"כ איך אפ"ל ציווי על החוקים בתורה, הלא גם החוקים הם למע' מטו"ד וכמ"ש בכ"מ ההפרש בין משפטים עדות וחוקים, איך שחוקים הם לגמרי למע' מטו"ד, וכמבואר בלקו"ש ח"ד פ' חוקת ע' 1056 ז"ל: חוקים זיינען אזעלכע מצוות וואס עס איז ניטאָ אויף זיי קיין שום ערקלערונג אין שכל, און נאָך מער: זיי זיינען גאָר פארקערט ווי שכל פארשטייט, און דער קיום פון די חוקים-מצוות איז בלויז מיט קבלת עול, עכ"ל. וא"כ איך אפ"ל באורייתא — דמחכמה נפקת — ציווי על החוקים שהם למעלה מהחכמה?

ובפרט שמצינו בכמה מקומות איך שמדמים החוקים לענין מס"ג, וכמ"ש בלקו"ש פ' חו"ב אות ג' (תשל"ט), ז"ל: דער ענין פון „חוקה" אין עבודת האדם איז די עבודה פון מס"ג וואס איז למע' מטו"ד. ווארום שכל קען געפינן טעמים צו טאן אזעלכע זאכן וואס זיינען מוסיף אין מציאות ושלמות האדם, אבער ניט „להשליך חיוו מנגדי", ער זאל ווערן „אויס" מציאות; דערמיט איז מען מבאר פארוואס „לא נאמר ענין המס"ג מפורש בתושב"כ", ווייל תורה שבכתב „הוא בחי' חכמה" און מס"ג איז העכער פון חכמה וטו"ד, עכ"ל. הרי ברור איך שהחוקים בעבודה הוא מס"ג.

ב. והנה קושיא זו אינה קשה כ"כ, כי באמת החוקים אינם אמיתית הענין של למעלה מטו"ד, והדמיון למס"ג הוא רק בכללות הענין, וכמ"ש בכ"מ איך שהחוקים עם היות שהם למעלה מהשגה עכ"ז אינה למע' מטו"ד

לגמרי, שהרי שלמה המלך ברוב חכמתו השיג החכמה שבזה, וכמ"ש בלקו"ש הנ"ל וז"ל: דער עיקר ענין פון חוקים איז די מצוה פון פרה אדומה. ווי עס ווערט דערציילט אין מדרש, אז אויך שלמה המלך, וואס האט משיג געווען די העכסטע השגות, אויך די טעמים פון די חוקים — האט ער געזאגט: „על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני“, אז ער האט געפאָרשט און געזוכט דעם טעם אויף פרשת פרה אדומה און ער האָט זי ניט געקענט באגרייפן, עכ"ל. ומשו"ז מובן למה יש להחוקים מקום באורייתא דמחכמה נפקת. אבל עדיין הקושיא נשארת על החוקה דפרה אדומה, מאחר שהיא אמיתית ענין החוקה שלמעלה מהשכל לגמרי כנ"ל, שאפי' שלמה המלך לא השיגו, א"כ איך אפ"ל ציווי ע"ז באורייתא דמחכ' נפקת?

ואין לתרץ דגם פרה אדומה איננה אמיתית הענין שלמע' מטו"ד, שהרי משה עכ"פ השיג גם הענין דפרה אדומה, וכמ"ש „לך אני מגלה טעם פרה“, דהרי מבואר בלקו"ש שאי"ז שהשיג פרה אדומה כ"א ענין אחר הוא, וכמ"ש שם בהע' 6 וז"ל: ואין הכוונה ב„טעם פרה“ טעם שכלי (שהרי מצות פרה אדומה היא בחי' שמובדל לגמרי משכל. שלכן זה שלא השיג שלמה הטעם דפרה לא נחשב לחסרון אצלו, וכמו שנאמר בו (במדב"ר פי"ט, ג) „דעה קניית מה חסרת“, לפי שבגדר השכל לא הי' חסר בו מאומה. ראה ד"ה זאת חוקת תרע"ג), כי אם, שמצד הביטול עצמי דמשה נרגש בו בחי' רצון העצמי בגלוי, עכ"ל. נמצא שפרה אדומה היא למע' מטו"ד לגמרי וא"כ נשארת לכאן הקושיא איך אפ"ל ציווי ע"ז בתורה.

ואע"פ שמבאר בלקו"ש (תשל"ו פ' חוקת אות ה) שאם לא הי' בתורה בגילוי ענין שהוא למע' מטו"ד לגמרי, לא הי' אפשר להרגיש בכל שאר עניני תומ"צ, שהם עפ"י טו"ד, איך שאמיתתן הוא למע' מטו"ד, רק משו"ז שנמצא בתורה בגילוי לכה"פ ענין אחד שהוא למע' מטו"ד, לכן אפשר להיות מורגש ששאר הענינים שע"פ טו"ד באמתתן הם למע' מטו"ד.

מ"מ בזה מבואר רק למה לא נתלבשה פרה אדומה בטו"ד, אבל עדיין קשה איך אפשר להיות בתורה ציווי מפורש על מה שהוא למע' מטו"ד, ומה בינו למס"נ.

ג. והנה בסה"מ תש"ט בד"ה אני ישנה ע' 121 כתוב שם, וז"ל: ולכן לא נאמר ענין המס"נ מפורש בתושב"כ, להיות תושב"כ הוא בחי' חכמה. ועומד שם בהע' ע"ז וז"ל: לכאן צע"ג דהרי מס"נ על קידוש השם הוא מ"ע מן התורה מדכתי' ונקדשתי בתוך בניי. . . עיי"ש עוד אריכות בזה.

ומבאר שם ב' ביאורים, וז"ל: ולכן נ"ל, דהנה במסירת נפש, ובמצוות בכלל, ישנם הציווי וטעם הציווי ובשניהם נשתנית מצות מסירת נפש משאר המצוות: הטעם על מס"נ לא נאמר כלל לא בתנ"ך ולא בש"ס. הציווי על מס"נ לא נא' בתושב"כ כציווי בפירוש, וכמוש"נ בפסוקים שלפניו: ושמרתם גו' ועשיתם גו' ולא תחללו גו' אלא כסיפור ענין שיבוא בדרך ממילא, דע"י עשייתכם — ונקדשתי בתוך בניי, ולכך יכול לכתוב בתושב"כ מצות מס"נ אלא כמו סיפור דברים, עכ"ל. וממשיך שם לבאר ביאור שני בזה וז"ל: ולכן נ"ל דיש במס"נ שני ענינים (א) מה שהיא פרט במצות אחרות, היינו שמקיים מצות ע"ז ג"ע וכו' וגם אם א"ל שיהרג ע"ז, בכ"ז מקיים, (ב) מה שהיא מצוה בפ"ע למס"נ על קידוש השם, וכמה אופנים בקיומה ע"י ערקתא דמסאנא, ע"י שלא תספר עמו מאחורי הגדר, או ע"ז וג"ע ממש וכו' ואפשר יש נפק"מ בין שני הענינים לענין חיוב ברכה לקדש שמו ברבים, עכ"ל.

והנה שני ביאורים האלו לכאור' אינם שייכים לומר בנוגע לפרה אדומה: ביאור הא' לא שייך מאחר שמצות פרה אדומה כתוב בלשון של ציווי בתושב"כ. וכן תירוץ השני; דאין שייך לומר לכאור' שני הענינים המבואר במס"נ אצל פרה אדומה.

אבל שם גופא דורש ביאור לכאור' מש"כ בתי' הראשון, שמס"נ נאמר בלשון סיפור, דלכאור' מאי נפק"מ אם נאמר בלשון של ציווי או בלשון של סיפור, הלא מ"מ סו"ס ציווי הוא בתושב"כ, ועפ"י הביאור בהמאמר הרי אין מקום להיות ציווי על ענין שלמע' מטו"ד באורייתא דמחכ' נפקת?!

ד. ולכאור' י"ל הביאור בזה, דהנה עדיפא מזה יש להקשות, עפ"י המבואר בלקו"ש שם, הרי כל המצות כולם הם באמת למע' מטו"ד וזהו אמיתית ענין המצות, ולכן אמיתית ענין קיום המצות צ"ל מצד למע' מטו"ד לגמרי. א"כ גם על כל המצות כולם יש להקשות איך אפ"ל באורייתא דמחכ' נפקת מאחר שהם למע' מחכ', ולמה רק על מס"נ אומר שאא"ל ציווי ע"ז בתורה? וע"כ צ"ל דאה"נ אמת הוא שכל המצות הם למע' מטו"ד מ"מ באו בהתלבשות בטו"ד, וכמ"ש בלקו"ש שם, וז"ל: ווארום אלע מצוות התורה, אויך עדות און משפטים, איז זייער עיקר — דער רצון העליון שלמע' מהשגה לגמרי (ס'איז נאָר וואָס דער רצון האָט זיך אָנגעטאָן אויך אין א טעם, אָבער בעיקר איז עס בחינת רצון), עכ"ל. פירוש שבעצם הם למע' מטו"ד אבל בגילוי הם עפ"י שכל, משא"כ מס"נ לא רק שבעצם הוא למע' מטו"ד אלא גם בגילוי נשאר ענין שהוא למע' מטו"ד, ולכן אין מקום שיהי' בתורה ציווי על ענין כזה שהוא בגילוי למע' מטו"ד. נמצא דהעיקר הוא שאא"ל בתורה ציווי על מה שהוא בגילוי למע' מטו"ד לגמרי.

ולפי"ז הי' אפ"ל אשר בזה הוא ההפרש בין מס"נ לפרה אדומה, אשר מס"נ הוא גם בגילוי באופן שלמע' מטו"ד לגמרי, משא"כ פרה אדומה עם היותו למע' מטו"ד לגמרי, אבל בגילוי אינה כ"כ למע' מטו"ד לגמרי. והביאור בזה הוא כדלהלן:

ה. דהנה החוקים אפשר להיות קיומן בב' אופנים, וכמו שכתוב בלקו"ש ח"ג ע' 815, וז"ל: דער צוועק פון די גזירות היוונים איז געווען: „להשכיחם תורתך“, מאכן אידן צו פארגעסן דיין תורה, די ג-טלעכקייט אין דער תורה וואס איז העכער פאר שכל. זיי האט ניט געארט אז אידן זאלן לערנען דעם שכל און חכ' פון תורה; זיי האבן נאר געוואלט אז אין דעם לערנען תורה זאל זיך ניט אנהערן אז ס'איז דעם אויבערשטענ'ס תורה. און אזוי אויך „להעבירם מחוקי רצונך“ — אז אידן זאלן ניט מקיים זיין די „חוקים“, די מצוות וואס זיינען העכער פון שכל, און זייער קיום איז נאר מיט קבלת עול, ווייל אזוי איז „רצונך“, דעם אויבערשטנ'ס רצון. ד.ה. די יונים וואלטן אפי' מסכים געווען אז די אידן זאלן מקיים זיין די חוקים-מצוות דורך א געוויסע הסברה (ערקלערונג): קען מען מקיים זיין חוקים, כאטש מ'פארשטייט זיי ניט מיטן שכל, ווייל מען פארלאזט זיך דערביי אז דער אנזאגער פון די חוקים, זייענדיק א בעל-שכל נפלא, האט מסתמא אויך אין די חוקים א פארשטאנדיקן טעם. אויף אזא אופן קיום החוקים — האבן זיך די יונים ניט אזוי קעגענגעשטעלט. זיי האט בעיקר געארט וואס די אידן זיינען מקיים די חוקים אינגאנצן מיט קבלת-עול, אָן קיין שום ערקלערונג, נאר בלויז ווייל אזוי איז דער רצון פון אויבערשט'ן, עכ"ל.

הרי מבואר שהחוקים עם היות שהם למע' מטו"ד יש ב' אפשריות איך לקיימן: (א) ע"י ההסברה שהמצוה יש לו שכל ע"ז. (ב) רק מפני שכן הוא רצונו ית', ובעצם אין ע"ז שום שכל. נמצא דהחוקים הם באופן וציור כזה בגילוי — שיש אפשרות לומר שמצוה החוקים יש לו שכל בזה, ז.א. דכמו שהוא בגילוי אי"ז בהכרח שהוא מושלל מגדר השכל לגמרי.

היוצא לנו מכ"ז הוא שכל המצוות באמת הם למע' מטו"ד לגמרי, אבל מ"מ ירדו ונתלבשו בטו"ד, ובירידה זו יש כמה דרגות:

(א) משפטים — ירדו בטו"ד ממש עד שהשכל מחייב שכן מוכרח להיות;

(ב) עדות — ירדו לא כ"כ למטה, ונתלבשו בשכל באופן קלוש, שהרי אין השכל מחייבם, אבל לאחרי שיודעים השכל שבזה, אפשר להבינם בשכל;

ג) חוקים — ירידה מועטת יותר, כי לסתם בנ"א הוא למע' מהשכל לגמרי, אבל לאנשים מסויימים כמו שלמה המלך, יש להם שכל בזה;

ד) פרה אדומה — ירידתה מועטת יותר כי לשום בן אדם אין שייך ע"ז שכל, אבל מציאותה וקיומה הוא באופן כזה שיש מקום ואפשרות לומר אשר אצל המצוה יש ע"ז שכל.

אבל מס"נ לא ירד כלל, ונשאר כמו שהוא באמיתתו ממש, שהרי גם בגילוי הוא באופן וציוור כזה שאא"ל שום שכל שיחייב מס"נ, וכנ"ל (מלקו"ש לפ' חו"ב תשל"ט) ששכל לא יחייב „ער זאל ווערן אויס מציאות“, ולפי שלא ירד כלל לכן עליו אומרים שאא"ל ציווי ע"ז בתורה מאחר שאין לו גם בגילוי שום שייכות לשכל כלל.

ו. והנה לכאורה הי' אפשר לבאר הא גופא למה פרה אדומה היא בגילוי באופן כזה שאינו מופרך מלהיות בגדר השכל משא"כ מס"נ. והוא עפ"י מ"ש בד"ה זאת חוקת תרע"ג בסופו (הובא בלקו"ש ח"ד הע' 6 ובלקו"ש חוקת תשל"ו הע' 12), וז"ל: וע"פ הנ"ל יובן מש"א שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה כו' דהנה מ"ש דעה קניית מה חסרת קאי על בחי' שכל דאצי' . . וזהו דעת קניית בחי' דעת דאצי' מה חסרת שלא יש שום חסרון כלל כו' ומ"מ פרשת פרה אדומה לא עמד עלי', דהנה באגה"ק סי' כ"ח כ' דענין קידוש מי חטאת הוא בחי' קדש העליון הנק' טלא דבדולחא, ושם בשם הזהר שהיא בחי' ח"ע ומו"ס כו', דמו"ס הוא בחי' חכ' שבכתר וח"ע זהו בחי' חכ' דאצי' והיינו בחי' עצמות החכ' ממש לא בחי' הארה לכד כו', וע"כ לא עמד שלמה ע"ז דעם היות שהי' בבחי' אצי' הרי כ"ז הוא רק הארה בלבד אבל עצמות החכ' ה"ז למע' מע' כו', וע"כ לא עמד בחכמתו כו', ומ"מ אמרתי אחכמה להיות שהוא הארה שמעין העצם ע"כ אמרתי אחכמה כו', אבל לא עמד עלי' כו' ואי"ז סותר למש"א מה חסרת דמאחר שזהו מה שמובדל בערך מהשתל' א"ז חסרון בסדר השתל' כו', דהנה באור דסדר השתלשלות גופא בחי' העדר האור הוא חסרון מגילוי האור ה"ז מילוי החסרון כו', אבל מה שמובדל בערך מהשתלשלות הרי ההעדר א"ז חסרון בהשתל' כו', וכמ"ש במ"א בענין מה הי' העולם חסר כו' בא שבת כו', וזהו שהקדים ואמר זאת חוקת התורה דחקה היא שלמע' מטו"ד ואין הכוונה שהיא למע' מטו"ד לגמרי רק שאין זה דעת שבעולם דהדעת שבעולם הוא בחי' הדעת שבס' ההשתל' ודעת זה הוא שמובדל מס' ההשתל' והוא בחי' עצמות החכ' ממש כו' עכ"ל. הרי מבואר דאה"נ פרה אדומה הוא למעלה מגדר שכל דס' ההשתל' אבל „אינו למע' מטו"ד לגמרי“ רק עצמות חכ', אשר דעת זה דעצמות חכ' מובדל הוא מס' השתל', ועפ"ז אולי אפשר למימר אשר בזה הוא העילוי של מס"נ

על פרה אדומה כי מס"נ שרשה למע' גם מבחי' זה, ומזה נשתלשל אשר גם כמו שהם בגילוי יש הפרש ביניהם, אשר פרה אדומה כמו שהיא בגילוי יש עכ"פ אפשריות מקום לומר שאינו מושלל מגדר השכל משא"כ מס"נ גם בגילוי אין מקום לו' שאינו מובדל מגדר השכל (ועיין לקו"ש פ' חוקת תשל"ו הערה 12).^{אג"ת החכמה}

ז. ועפ"ז יבואר למה בלשון סיפור אפשר להיות בתורה ציווי על מס"נ, דהנה כמו שבמצוות או' שבעצם באמת כולם הם למע' מטו"ד לגמרי רק בגילוי הם ענינים של טו"ד, כמו"כ מצינו בנוגע התורה עצמה שבעצם כל השכל שבתורה היא למעלה מטו"ד לגמרי וכמוש"כ בלקו"ש פ' חוקת תשל"ו אות ג' וז"ל: איז דער ביאור אין דעם, ס'איז ידוע דער פירוש אין „זאת חוקת התורה“ (ניט „זאת חוקת הפרה“ וכיו"ב, ווי ער זאגט „זאת חוקת הפסח“), אז די מצות פון פרה אדומה איז „התורה“ כללות התורה; און וויבאלד אָט דער ענין איז אויסגעדריקט מיטן וואָרט „חוקה“, איז מובן אז דאס וואס פרה אדומה איז כללות התורה איז דאס מצד דעם ענין החוקה וואס אין איר; עס איז מדגיש אז דער ענין החוקה (פון פרה אדומה) איז די נקודה כללית פון כל התורה כולה.

דאס איז סיי בנוגע צו מצוות התורה, סיי בשייכות צו תורה אליין: מ'האט שוין פיל מאל גערעדט, אז אלע מצוות, אויך פון סוג עדות און משפטים וואס האבן אין זיך א טעם שכלי, איז „מהותן“ — רצה"ע וואס איז העכער פאר חכ' ושכל; נאר דער אויבערשטער האט געוואלט אז דער רצון פון די מצוות זאל אראפקומען און נתלבש ווערן אין חכ' ושכל — אבער אויך נאך דער התלבשות אין א טעם שכלי בלייבט דער רצה"ע „במהותו ובפשיטותו“ — העכער פון השגה.

י"ל אז אזוי איז אויך בנוגע צו תורה: אויך די ענינים שבתורה וואס א מענטש פארשטייט זיי בשכלו, זיינען זיי אין דער אמת'ן העכער פון גדר השגה. ווארום תורה איז דאך חכמתו של הקב"ה, איז דאך מובן, אז „כשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג חכמתו“; און ווי עס שטייט „נעלמה מעיני כל חי“, עכ"ל. נמצא שגם בתורה יש מקום למס"נ כי גם הוא באמיתתו למע' מטו"ד לגמרי, וע"כ מה שאומרים שבתורה אא"ל ציווי על מס"נ, הכוונה היא בתורה כמו שהיא בגילוי אין מקום לציווי על מס"נ, שהיא בגילוי למע' מטו"ד. א"כ מובן ההפרש בין לשון סיפור ובין לשון ציווי, כי כשהוא בלשון ציווי אז הוא נמצא בתורה באופן בולט וגלוי, משא"כ כשהוא בלשון סיפור אין הציווי בולט ואינו בגילוי כ"כ, ובתורה כמו שהיא לא בגילוי יש מקום למס"נ. כי גם התורה היא למע' מטו"ד באמת.

ה. בלקו"ש ח"ז שיחה ב' לפ' אמור (ע' 153)
מביא את הגמ' מסנהדרין (לט, סע"א) איך שהקב"ה
טמא עצמו בקבורת משה. . ע"כ.

ומשמע משם שגופו של משה מטמא. ולכאורה א"מ
ממחז"ל "צדיקים אינן מטמאין". (רמב"ן חוקת,
חינוך מצוה רסג ("צדיקים גמורים"), מדרש משלי
פר' ט.

ולכאורה אפשר לומר ע"פ המבואר בלקו"ש ח"ח
שיחה א' לפ' חוקת ס"ח (ע' 235) ש"חיי הצדיק אינם
חיים בשרים כ"א חיים רוחניים. .", און פון דעם
באשטייט דער חיות ומציאות הגוף, ובמילא איז מובן
אז אפילו בשעת די נשמה גייט אוועק פון גוף
בלייבט א פעולה נצחית אין גוף, וזהו הסיבה
ש(צדיקים) אינן מטמאין.

ובהערה 57 שם: "להעיר מחילוק אופן בירור
וזיכור הגוף דמשה ואלי' - המשך תרס"ו ע' קנח
ואילך". ע"כ.

מכל זה מובן לכאורה, כיון שישנו נפק"מ בין
צדיקים גופא באופן בירור הגוף, ובמילא (לכאו')
גם לגבי טומאה ישנו נפק"מ. כמבואר בהמשך תרס"ו
ע' קנז ואילך שבצדיקים כמו אלי' שבירר גופו כ"כ
עד שעלה בגופו השמימה, הי' גופו מזוכך כ"כ עד
ש[ודאי אינו מטמא ו] לא הי' טעון קבורה וכו',
משא"כ במשה רבינו שגופו הי' טעון קבורה, עם
שגופו הי' בטל בחכלית, משום שביטול גופו הי' (לא
מצד הגוף) רק מצד התגלות הנשמה, ומ"מ אי' בע"ח
ביו"ד הרוגי מלכות דגופות שלהם היו מזוככין כ"כ
עד שהי' בערך נשמות דשאר בני אדם, כי זהו
"הצדיקים" לזכך גופם ולעשותן צורה כו'.

ואם כי הביא ראי' מאלי', מ"מ נראה דהכוונה
על כל הצדיקים, ובודאי יש חילוקי מדריגות, ואפשר
שביו"ד הרוגי מלכות היו נשמות דב"ן, וע"ז הכוונה
בע"ח (שם ע' קנט).

ועפ"ז מובן לכאורה מה שמובא שם בהשיחה הערה
55: ". . וראה שו"ת שארית יהודא. . שפוסק
לאיסור אפילו הוא צד"ג".

ולהעיר מדרש משלי שם שהמעשה שמביא שם הי'
עם רבי עקיבא שהי' מעשרה הרוגי מלכות, שלאחר שמת

א הניחוהו לקוברו עד שבא אליה הצדיק וז"ל: "מיד
טפל לו אליה זכור לטוב ונטלו על כתיפו וכשראה
יהושע הגרסי כך אמר לאליהו רבי והלא אמרת לי
כהן אחה, והלא כהן אסור להטמא למת, אמר לו חייך
יבי יהושע בני ח"ו שאין טומאה בצדיקים .".

24/08/2018

הרב יוסף יצחק ליפסקאר

ר"מ בישיבת תפארת בחורים - מאריסטאון

במהות החוקה דפרה אדומה

הת' בן-ציון בצלאל בוטמן תלמיד בישיבה

בנוגע למהות "חוקת התורה" דפרה אדומה מצינו כמה וכמה התייחסויות.

בספר המאמרים תרכ"ט ד"ה "וידבר . . . זאת חוקת" עמוד רלז (רנח בהוצאה החדשה) כ': "ומפני זה במצוה זו דפרה אדומה נא' לשון חוקה, מפני כי היא נגד השכל לגמרי, שהרי היא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים שזהו נגד השכל ממש".

ברם, בדברי החינוך (מצוה שצז), מצינו ביאור לשאלה זו, וז"ל:

"במצוה זו רפו ידי ואירא לפצות פי עליה כלל גם בפשט, כי ראיתי לרבותינו ז"ל יצ"ו האריכו הדיבור בעומק סודה וגודל ענינה עד שאמרו שהמלך שלמה השיג לדעת ברבוי חכמתו כל טעמי התורה חוץ מזו, שאמר עליה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני . . . ועתה אל יחשוב שומע שענין סודה וסדר חוקה הוא מהיותה מטהרת בהגיע אפרה על גוף המטהר, שהרי כעין דבר זה ימצא בשאר הקרבנות . . . אבל עיקר הפלא לפי מה ששמעתי הוא על היותה מטהרת את הטמאים ומטמאה העוסקים בשריפתה . . . וגם כן התימה הגדול בה מהיותה נעשית מחוץ למחנה, שלא כדרך שאר הקרבנות, ועל דבר זה היו מונין אומות העולם את ישראל עלי', כי יחשבו שהיא נזכחת לשעירים על פני השדה כמנהגם הרע. ואמנם כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר מלאים סגולות בהפכים יקררו החמים ויחממו הקרים, ואילו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה, נבין בחול' כי סגולת הפרה ג"כ להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה. ואחרי היותה אפר מרפא, מחלת הטומא'. וזה אינו ברור להשיג ידיעה בענין כלום, אלא שחיבת הקודש והחשק להשיג ידיעה בנסתר יגיד הקנה לכתוב מדיני המצוה...". ע"כ.

והיינו, דבתחילת דבריו כתב החינוך ד"עיקר הפלא לפי מה ששמעתי הוא על היותה מטהרת את הטמאים ומטמאה העוסקים בשריפתה", אמנם אח"כ כתב ע"ז "ואמנם כמה תרופות . . . מלאים סגולות בהפכים יקררו החמים ויחממו הקרים, ואילו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה נבין בחול' כי סגולת הפרה ג"כ להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה. ואחרי היותה אפר מרפא.

מחלת הטומאה". והיינו דיש טעם למה שהטמא נטהר וכד כבד הטהור נטמא.

ובשיטה זו דהחינוך מבאר הרבי בלקו"ש ח"ח שיחה הא' לפרשת חוקת ס"ב (ע' 124) את מהות ענין החוקה דפרה אדומה. וזה תוכן דבריו (בתרגום חפשי): מלשון זו של הפסוק "זאת חוקת התורה" מוכח, שפרה אדומה היא החוקה היחידה בתורה. ולכאורה ישנם חוקים נוספים כמו שרש"י אומר קודם (בהערה 2 שם: ראה תולדות כו, ה. בשלח טו, כו. אחרי יח, ד. וראה גם קדושים יט, יט) שגם "אכילת חזיר ולבישת שעטנז" (והוא אף מוסיף (בפרשת בשלח שם) "וכיוצא בהם") הנם חוקים?

בהכרח לומר, שהכוונה בתיבת "חוקה" כאן - היא רק לחוקה אחת, פרה אדומה. ז.א. בחוקים ישנם שני סוגים: א) חוקים שבכללות הנם בגדר השכל, רק שיש עליהם קושיות והם אינם נתפסים ("אויסגעהאלטן") בשכל. ב) חוקים שהם אינם בגדר השכל לגמרי. לכן כתוב כאן "זאת חוקת התורה", כיון שפרה אדומה היא אכן החוקה היחידה ב(כל ה)תורה, מסוג זה שאין לה אחיזה בשכל לחלוטין.

ולכן, בעת שרש"י מביא (בספר ויקרא, בפרשת אחרי שם) דוגמאות של חוקים, הוא מונה "אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת", ואינו מזכיר פרה אדומה - כיון שהחוק של פרה אדומה הוא מסוג אחר לגמרי:

"טהרת מי חטאת" (שבאה לאחר שהפרה כבר נעשתה) זהו ענין המובן בכללותו על פי שכל: כשם שלא מצינו בשום מקום שרש"י יגדיר את הטהרה שבאה על ידי טבילה במקוה בשם "חוקה", כיון ש(בדרך הפשט) יש מקום בשכל להסביר, שבכח המים (מי מקוה) לטהר גם לכלוך רוחני (טומאה), עד"ז יכול להיות הסבר שכלי בנוגע לטהרה שבאה על ידי "מי חטאת"; הפלא והשוני בטהרת מי חטאת הוא רק בפרט זה, שהם מטהרים על ידי שמתזים טיפות אחדות ממי החטאת, בעת שבטבילה במקוה עליו לטבול כל גופו במים.

וכיון שלטהרת מי חטאת בכלל יש מקום בגדר השכל, לכן לא נמנה דין זה בנפרד מחוקים אחרים, והוא נכלל ב"חוקותי" לשון רבים, כשמדובר לגבי סוג זה של חוקים שאינם מופשטים לגמרי מהבנת השכל.

משא"כ "פרה אדומה", ז.א. עשיית הפרה, זהו ענין שלגמרי אין לו מקום בשכל: כקרבן אינה יכולה להחשב, שהרי (א) לא מקריבים ממנה על המזבח מאום, ו(ב) עשיית הפרה (בכל פרטיה) היתה צריכה להיעשות דוקא "חוץ לשלוש מחנות" - היפך מקרבנות שמקומם הוא דוקא "בפנים" (והרבי מציין לחינוך הנ"ל. ב.ב.); היא (פרה אדומה) אינה דומה גם ל"שעיר המשתלח"...

ומזה משמע, שפרה אדומה אין לה לגמרי מקום בשכל. ולכן היא אינה נכללת ב"חוקותי" לשון רבים, מה שמדבר על סוג חוקים כזה שיש לו איזשהו מקום בשכל. ע"כ.

תאריך התקנה 28.07.2018
ובהערה 17 שם (על כך שהשוני היחיד בין מי חטאת למקוה הוא רק בכמות המים): אבל מה שמטמאה את הטהורים ומטהרת את הטמאים - מובן גם בשכל. כי [נוסף למ"ש החינוך (מצוה שצו) דוגמא לזה "כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות. . מלאים סגולות בהפכים יקררו החמים ויחממו הקרים כו", ועד"ז כתב גם הבמ"ח לרש"י עה"פ (וגם ה"בן חמש (למקרא) "יודע מזה)] מפורש בפרש"י (פרשתנו - ספי"ט) "וכשם שהעגל מטמא כל העוסקים בו, כך פרה מטמאה. . . וכשם שנטהרו באפרו. . . כך ולקחו לטמא". ע"כ.

ודברים אלו אינם עולים בקנה אחד עם דברי אדמו"ר מהר"ש הנ"ל, דבהערה 17 הנ"ל הרבי שולל את הענין לא רק מהיותו הענין המרכזי שעושה את פרה אדומה לחוקה יותר מכל החוקים האחרים, אלא אף שענין זה "מובן גם בשכל".

בסתירה מוחלטת - לכאורה - לדברי אדמו"ר מהר"ש, שמצות פרה אדומה "היא נגד השכל לגמרי, שהרי היא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים, שזהו נגד השכל ממש".

אמנם על פי דיוק בדברי אדמו"ר מהר"ש, היה אפשר לתווך הדברים בפשטות, די"ל דדברי אדמו"ר מהר"ש אינם מכוונים כנגד החוקה המיוחדת שבפרה אדומה, כ"א בסוג הראשון של החוקים: "חוקים שבכללות הנם בגדר השכל, רק שיש עליהם קושיות, והם אינם נתפסים ("אויסגעהאלטן") בשכל".

דז"ל אדמו"ר מהר"ש שם: הנה בפ"י תיבת חקת יש בו ג' פ"י, הא' ל' חוק ומשפט, ע"ד שא' הכתוב מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, והיינו כמשנ"ת בד"ה ויקח קרח שהמצות הם חוקים בלא הבנת טעם למה ירצה כך וכך דוקא, שלכן נק' כל המצות בשם רצה"ע

להיותם מבחי' רצונו העליון, שהרצון הוא למעלה מן הטעם המושג כמשנ"ת שם באריכות, ומפני זה במצוה זו דפרה אדומה נא' לשון חוקה, מפני כי היא נגד השכל לגמרי, שהרי היא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים שזהו נגד השכל ממש. ע"כ.

ויש מקום לומר שאדמו"ר מהר"ש אינו מדבר על ההפרש בין החוק של פרה אדומה לשאר החוקים, כי אם על ההבדל בין מצוות פרה אדומה (שהיא חוקה) לשאר המצוות, שהרצון שבהם נתלבש אח"כ בטעם.

ואף שבדברי אדמו"ר המהר"ש משמע להדיא שענין החוקה שבפרה אדומה הוא (לא) (רק) כהחוק שבכל מצות התורה (שהם רצון העליון ורצון הוא למעלה מטעם), אלא (גם)) שאינו מובן (כ"כ) בשכל האדם (כשאר החוקים לכה"פ), ובלשון הרבי משמע שענין זה (דמטמאת את הטהורין ומטהרת את הטמאין) הוא מובן בשכל לגמרי, עדיין היה אפשר לדחוק ולומר שלזה נתכוון הרבי "חוקים, שבכללות הנם בגדר השכל, רק שיש עליהם קושיות" (וכן משמע גם מהמשך לשון החינוך (הובא לעיל): "ואילו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה, נבין בחול', כי סגולת הפרה ג"כ להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה. ואחרי היותה אפר מרפא מחלת הטומאה" (ואולי יש לומר כן גם בפרש"י בנידון, ואכ"מ)).

ברם, על פי דברי הרבי במק"א נראה דאין לומר כן. דבקונטרס חג הגאולה י"ב י"ג תמוז תנש"א (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ה ע' שטו) ד"ה וידבר . . . זאת חוקת תשכ"ט נכתב (בהערה 22) שגם המצוות דחוקים "אינם היפך השכל לגמרי כפרה אדומה, ובערך החוקים דפרה אדומה גם המצוות דחוקים הם מובנות קצת".

ומציין לסה"מ תרכ"ט שם (ונכתב בטעות ע' רלו וצ"ל רלז), והיינו ש(אף שבהשקפה ראשונה דברי אדמו"ר המהר"ש מאפשרים להבין שהכוונה היא להבדל בין חוקים לשאר מצוות, בכ"ז) הרבי מבאר שמדובר על היחודיות שבמצוות פרה אדומה דוקא.

[נוה א"ש היטב עם המבואר בהמשך המאמר (סה"מ מלוקט שם):
"כל המצוות (גם המצוות דעדות ומשפטים שיש עליהם טעם) הם רצונו ית', ורצון הוא למעלה מטעם, למעלה גם מהטעמים שבחכמתו ית', ולאחרי שהרצון דמצוות (גם המצוות דחוקים, ואפילו מצוות פרה אדומה) נמשך ונתלבש בחכמה (דתורה), ניתוסף בהם טעם . . . ובהמצוות דחוקים, הטעמים שלהם לא נתלבשו (כ"כ) בשכל

הנבראים. והטעם דמצוות פרה אדומה הוא בחכמתו ית' (חכמה דאצי'), ולא נמשך כלל בשכל הנבראים. [נוזה שמשו השיג טעם פרה, הוא לפי שגם בהיותו למטה הי' בחינת חכמה דאצילות בגילוי].

ולפי זה שפיר אפשר לומר שדברי אדמו"ר מהר"ש מכוונים כלפי ההפרש בין מצוות פרה אדומה לשאר חוקים, שהרי שאר המצוות נמשכו ונתלבשו בשכל הנבראים].

ולפי זה, הדרא בעיין לדוכתא. הלא (כפי שהרבי הביא מהחינוך ומרש"י) יש הסבר להא דפרה אדומה מטמאת את הטהורין ומטהרת את הטמא^{אמר החכמה}.

ולבאר כל זה יש להביא דבר נוסף שנראה תמוה בהשקפה ראשונה. דבלקו"ש ח"ד שיחה לפרשת חוקת ס"ב (ע' 1057) כתב בפשטות:

"דער פלא פון פרה אדומה איז אין צווי זאכן: א) "מטמאה את הטהורים ומטהרת את הטמאים". ב) נעשית מחוץ למחנה". ומקור טעם זה השני הוא מספר החינוך (מצוה שצז) כמצויין בהערה 9 שם.

משמע להדיא שהרבי מתייחס לב' הסוגים דחוקים שבפרה אדומה בשוה, למרות שבעומק יותר יש חילוק ביניהם. ומזה עולה ברור דגם כשישנה התייחסות להחוקה דפרה אדומה, עדיין אי"ז בהכרח שהכוונה להחוקה המיוחדת דמצות פרה אדומה, ויתכן שזה מהחוקים דפרה אדומה הנכללים בסוג הא' דחוקים. וכבר קצרה היריעה, ודוק ותמצא דעפ"ז לק"מ.

ולשלימות הענין ראה לקו"ש ח"ח שיחה הא' לפר' מטות בהערה 9, ושם: "ואף שטהרת מי חטאת מונה רש"י בהסוג ד"חוקותי" לשון רבים - י"ל שמכיון שעשיית הפרה הוא בכדי לטהר באפרה, לכן "זאת חוקת התורה" דפרה אדומה כולל גם ה(פרט ד)טהרת מי חטאת". ועיי"ש.

אמנם עדיין צע"ק מהמבואר בלקו"ש ח"ח שיחה הא' לפר' חוקת, שמבאר שם החוקה דפרה אדומה באופ"א (ע"פ המדרש ד"נתכרכמו פניו של משה"), ועד"ז בלקו"ש ח"ח בהוספות ע' 326, (ממכ' י"ג תמוז, תש"ו), ועוד חזון למועד אי"ה.